
FER MERCATS, FER CIUTAT

LA XARXA DE MERCATS

DE BARCELONA, DIBUIXADA

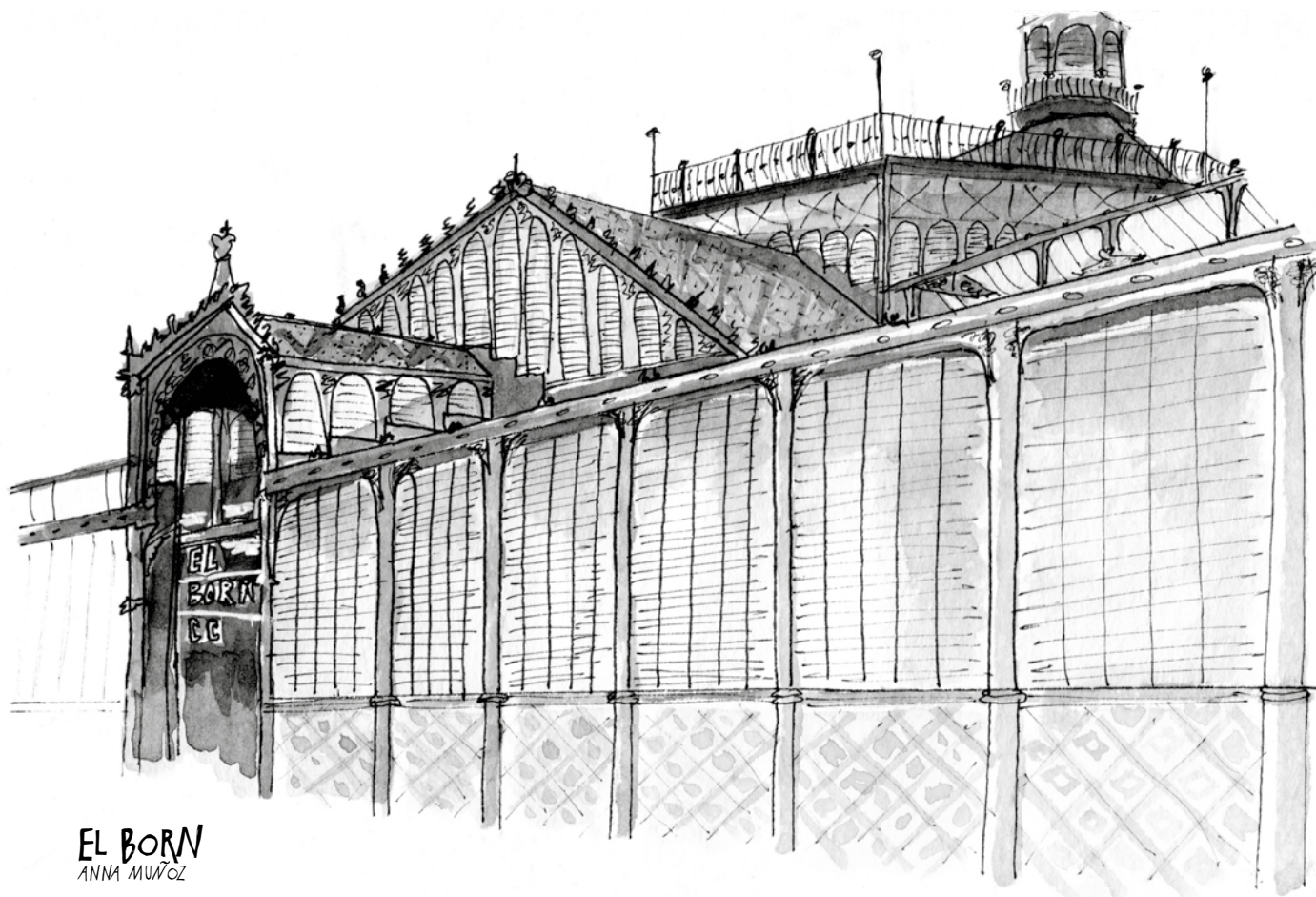
04.04.17 - 02.07.17

Espai Sebastià Dalmau

EL BORN
CCM

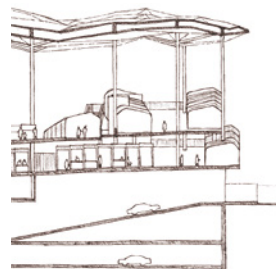
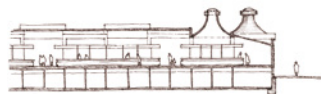
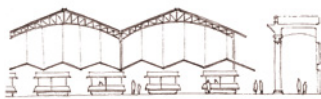
Barcelona és una de les poquíssimes ciutats del món que disposa d'una xarxa de mercats públics concebuda el darrer terç del segle XIX. Distribuïts més o menys homogèniament per tot el territori, els mercats han esdevingut centres neuràlgics i aglutinadors de la vida social i comercial de cada barri.

D'altra banda, la seva diversitat arquitectònica esdevé un reflex de la història de la ciutat i de l'evolució de les tècniques constructives des del segle XIX fins avui dia: des de les esveltes arquitectures de ferro pròpies dels mercats dels nuclis històrics, fins a les estructures de formigó armat tan característiques dels mercats dels barris concebuts per acollir la immigració dels anys seixanta i setanta.

La xarxa de mercats d'aliments de Barcelona consta de 39 mercats. L'exposició en mostra 42 perquè s'hi inclouen el del Born (ara centre cultural), de Vallvidrera (actualment tancat) i els Encants Vells (que no és alimentari).

LES QUATRE ETAPES

1. Primers mercats (mitjan segle XIX)

Durant molts segles els mercats van tenir lloc a l'aire lliure, en places obertes. Però després de les bullangues del 1835 i la llei de desamortització de Mendizábal (1836), allà on hi havia hagut els convents de Sant Josep i de Santa Caterina es van consolidar els dos primers mercats de Barcelona amb estructures fixes.

2. Mercats de ferro i obra de fàbrica (finals del segle XIX - inici del segle XX)

Després de l'enderroc de les muralles de Barcelona, la xarxa de mercats es va expandir tant per l'Eixample com pels altres municipis del pla de Barcelona. La majoria dels mercats d'aquesta època es van construir amb estructures de ferro altes i lleugeres, tot i que alguns també van incorporar murs perimetrals d'obra ceràmica.

3. Mercats de formigó (mitjan segle XX)

Ja en ple franquisme, la ciutat va començar a rebre onades d'immigrants que arribaven amb l'esperança de trobar una vida millor. Per allotjar-los, es van construir barris i polígons a la perifèria, que amb el temps es van dotar de nous mercats públics. A diferència dels primers grans mercats, aquests van ser de dimensions més reduïdes i amb estructures de formigó armat.

4. Mercats d'estructures diverses i grans remodelacions (inici del segle XXI)

Al final de la dictadura, gran part de la xarxa de mercats de Barcelona es trobava en situació decadent. En vista del gran valor social, patrimonial i econòmic que tenien, l'Ajuntament democràtic va optar per rehabilitar-los, modernitzar-ne les infraestructures i ampliar-ne l'oferta de serveis o, en algun cas, construir-los de nou. Aquest procés arriba fins a l'actualitat.

PRIMERS MERCATS

Mitjan segle XIX Barcelona emmurallada

Al llarg de la història, els mercats han estat, aquí i arreu, una part important de la vida de les ciutats. Eren espais on tenien lloc les transaccions comercials tant d'aliments com d'altres tipus de productes.

Els primers mercats eren a l'aire lliure, en espais oberts o places —d'aquí que, en català, la paraula plaça també es fa servir per designar el mercat—, i es muntaven i desmuntaven cada dia. Però a mesura que els emplaçaments es van anar consolidant, també es van anar construint estructures més permanents que els aixoplugessin o els protegissin del vent i el fred. No obstant això, els mercats coberts no es van generalitzar fins al segle XIX, per la influència de l'arquitectura del ferro provinent d'Anglaterra i França.

La història de l'actual xarxa de mercats municipals de Barcelona es va iniciar a la dècada del 1840, en què, gràcies a les lleis de desamortització, es van obrir els mercats de Sant Josep (La Boqueria, 1840) i de Santa Caterina (1848), als espais que poc abans havien ocupat sengles convents.

LA BOQUERIA (1840)

Adreça: La Rambla, 91
Barri (districte): Raval (Ciutat Vella)

Construcció: 1840, Josep Mas i Vila, Josep Oriol Mestres
Estructura i coberta: 1914, Miquel de Bergue, Antoni de Falguera
Remodelació: 2001, Lluís Clotet, Ignacio Paricio
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro

Ocupa el solar de l'antic convent de Sant Josep, que va ser cremat durant la revolta popular del 25 de juliol de 1835. Més tard, aquest espai es va reconvertir en plaça neoclàssica porticada i va acollir els pagesos i venedors que fins aleshores venien al pla situat davant del portal de la Boqueria, abans de l'enderroc de les muralles de la ciutat. L'any 1914 es va construir l'estructura metàl·lica de cinc naus paral·leles que cobria tot el mercat i deixava el perímetre obert.

SANTA CATERINA (1848)

Adreça: Avinguda de Francesc Cambó, 16
Barri (districte): Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera (Ciutat Vella)
Construcció: 1848, Josep Mas i Vila, Josep Buixareu
Remodelació: 2005, EMBT (Enric Miralles, Benedetta Tagliabue)
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

Com en el cas del Mercat de Sant Josep o de la Boqueria, el convent de Santa Caterina també es va incendiar el juliol del 1835. L'Ajuntament va aprofitar el moment per ordenar-ne l'enderroc i proposar la construcció d'un nou mercat.

Es va inaugurar amb el nom de Mercat d'Isabel II per reial decret, però la tradició popular ha persistit a denominar-lo amb el nom de l'antic conjunt conventual. La reforma inaugurada l'any 2005 en manté la façana original i introdueix una estructura nova amb la singular coberta ondulada, recoberta amb peces ceràmiques de colors.

MERCATS DE FERRO I OBRA DE FÀBRICA

Final del segle XIX - inici del segle XX

Enderroc de les muralles Creixement de la ciutat

L'aprovació i el desenvolupament del projecte d'Eixample d'Ildefons Cerdà va propiciar la construcció dels primers grans mercats d'estructura metàl·lica: el Born (1876), Sant Antoni (1882) i la Concepció (1888). Alhora, alguns barris i diversos municipis del pla de Barcelona van construir, també, els seus propis mercats durant les dues últimes dècades del segle XIX: Hostafrancs, Gràcia (Llibertat i Abaceria Central), Sant Martí (Clot i Poblenou - La Unió) i el barri de la Barceloneta. Aquesta primera etapa de construcció de grans mercats es va tancar a principis del segle XX amb l'obertura dels mercats de Sarrí, de Sants, de Sant Andreu i del Ninot, tots ells en territoris que s'havien annexionat feia poc a Barcelona.

Tots aquests mercats es van construir amb estructures metàl·liques grans i esveltes,

i alguns d'aquests, com els de la Llibertat, el Clot, el Poblenou - La Unió, Sants o Sarrí, van seguir un esquema similar al de molts edificis industrials de l'època, amb façanes de maó detallades finament que en detallaven l'estructura perimetral.

EL BORN (1874)

Adreça: Plaça Comercial, 12
Barri (districte): Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera (Ciutat Vella)
Construcció: 1874, Josep Fontserè i Mestre, Josep Maria Cornet i Mas
Remodelació: 2013, Enric Sòria, Rafael de Cáceres
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

L'enderroc de la fortificació de la Ciutatella va comportar la disponibilitat d'un gran terreny per urbanitzar. L'any 1871 Josep Fontserè i Mestre hi va projectar un gran parc i també un mercat cobert amb una esvelta estructura metàl·lica per instal·lar-hi les parades que des de l'edat mitjana hi havia a la plaça del Born. Va ser mercat al detall fins a l'any 1921, en què es va convertir en mercat a l'engròs. L'any 1971 va tancar les portes quan es van inaugurar les noves instal·lacions de Mercabarna a la Zona Franca. Des de l'any 2013, després d'una profunda rehabilitació, ha esdevingut un nou equipament de l'Institut de Cultura de Barcelona.

SANT ANTONI (1882)

Adreça: C. del Comte d'Urgell, 1 Barri (districte): Sant Antoni (l'Eixample)
Construcció: 1882, Antoni Rovira i Trias
Remodelació: 2017 (previst), Ravetllat-Ribas
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

Una vegada enderrocades les muralles, l'Ajuntament va proposar la construcció d'un gran edifici per instal·lar-hi les parades del mercat de la plaça del Pedró, de la Fira de Belcaire i dels Encants Vells, que s'estenien desdrençadament des de la ronda de Sant Antoni fins a l'actual avinguda de Mistral. El nou edifici es va construir on s'havien alçat el portal i el baluard de Sant Antoni, al costat del convent homònim que va donar nom també al mercat i al barri. La remodelació actual permetrà revalorar la imponent estructura original i alhora farà visibles, al subsol, les restes del baluard medieval i d'una via romana anterior.

BARCELONETA (1882)

Adreça: Plaça del Poeta Boscà, 1 Barri (districte): Barceloneta (Ciutat Vella)
Construcció: 1882, Antoni Rovira i Trias
Remodelació: 2007, Josep Miàs
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

A finals del segle XIX l'Ajuntament va dur a terme diverses millores a la Barceloneta. Entre les diferents actuacions, es va construir un mercat cobert que aplegava els dos mercats a l'aire lliure existents fins aleshores: el de la plaça de Sant Miquel i el de la Font. La remodelació recent preserva l'estructura original de ferro, però hi afegeix nous elements per millorar la relació entre el mercat i l'espai públic.

CONCEPCIÓ (1888)

Adreça: Carrer d'Aragó, 313-317 Barri (districte): Dreta de l'Eixample (l'Eixample)
Construcció: 1888, Antoni Rovira i Trias
Remodelació: 1998, Albert de Pineda i Álvarez
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

El creixement ràpid del barri de la Dreta de l'Eixample va motivar

la construcció d'un mercat per al veïnat. Es va ubicar l'equipament just al costat de la parròquia de la Concepció, formada per l'església i el claustre gòtics de l'antic monestir de Jonqueres, que, afectats per l'obertura de la via Laietana, el 1871, s'havien salvat i traslladat pedra a pedra fins al carrer d'Aragó. Com en tants altres casos, el nom del mercat es va associar ràpidament al de la parròquia. El mercat és un edifici de tres naus amb estructura metàl·lica i cobertes amb peces de ceràmica vidriada de colors. A la mateixa illa hi ha altres equipaments públics, com la seu del Districte, una escola pública i el Conservatori Municipal de Música de Barcelona.

HOSTAFRANCS (1888)

Adreça: Carrer de la Creu Coberta, 93 Barri (districte): Hostafrancs (Sants-Montjuïc)
Construcció: 1888, Antoni Rovira i Trias
Reformes puntuals: Dècades del 1980 i 1990, i Valeri Consultors Associats el 2003
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

L'any 1836 la vila de Santa Maria de Sants va cedir els terrenys d'Hostafrancs a Barcelona. Fora muralla, lliure de certs impostos, ben situat i amb una població creixent, el barri de seguida va veure com naixien mercats a l'aire lliure i els paradistes ambulants ocupaven carrers i places. L'any 1883 l'Ajuntament va decidir posar ordre a l'activitat comercial i dotar el barri d'un mercat cobert i estable. A la dècada del 1980 s'hi va fer una reforma que va dividir l'espai interior en dues plantes que, si bé va proporcionar més superfície útil, també va provocar que es perdés la percepció d'amplitud espacial i d'esveltesa de l'estructura de ferro original.

LLIBERTAT (1888)

Adreça: Plaça de la Llibertat, 27 Barri (districte): Vila de Gràcia (Gràcia)
Construcció: 1888, Miquel Pascual i Tintorer, Francesc Berenguer i Mestres
Remodelació: 2009, PB2 Josep Lobet i Bach
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

El mercat es va construir l'any 1888 en una plaça coneguda popularment com la plaça gran. L'any 1831 es va urbanitzar amb el nom de plaça del Rei i ben aviat

s'hi van instal·lar pagesos per vendre els seus productes. L'any 1842 la plaça va canviar de nom i aleshores es va dir plaça de la Constitució, i a partir del 1873 se la va anomenar plaça de la Llibertat, en record de les lluites per les llibertats. Però realment no va adoptar oficialment aquest nom fins a la inauguració del nou mercat cobert, l'any 1893. L'edifici es caracteritza per unes façanes ceràmiques sobre un sòcol de pedra i unes reixes metàl·liques molt treballades.

CLOT (1889)

Adreça: Plaça del Mercat, 26 Barri (districte): El Clot (Sant Martí)
Construcció: 1889, Pere Falqués i Urpí
Remodelacions: 1960, 1995
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

Abans de l'annexió de les viles del pla de Barcelona a la Ciutat Comtal, la població de Sant Martí de Provençals havia augmentat notòriament a causa de la proliferació de fàbriques. Per resoldre la qüestió del proveïment d'aliments, es va decidir construir-hi dos mercats: l'un, a la mateixa plaça on ja se celebrava un mercat a l'aire lliure, al barri del Clot de la Mel, que s'ha mantingut com a centre vital del Clot fins a l'actualitat. L'edifici és d'un sol cos, d'estructura metàl·lica, tancaments de ceràmica i coberta a dues aigües.

POBLENOU - LA UNIÓ (1899)

Adreça: Plaça de la Unió, 25 Barri (districte): Poblenou (Sant Martí)
Construcció: 1889, Pere Falqués i Urpí
Remodelació: 2005, G56 Ferran Mur
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

El segon mercat que l'Ajuntament de Sant Martí de Provençals va fer construir, juntament amb el del Clot, per abastir la població obrera que s'havia instal·lat a la zona en plena industrialització de finals del segle XIX, va ser el Mercat del Poblenou. Tot i que va rebre el nom del barri, va mantenir la denominació de l'antiga plaça de la Unió, on es va construir i on tradicionalment ja s'hi organitzava un mercat a l'aire lliure. L'edifici és molt semblant al del Mercat del Clot, inaugurat el mateix any i projectat pel mateix arquitecte.

ABACERIA CENTRAL (1892)

Adreça: Travessera de Gràcia, 186 Barri (districte): Vila de Gràcia (Gràcia)
Construcció: 1892, Joan Torras i Guardiola
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

Tant el Mercat de la Llibertat, construït l'any 1888, com el petit mercat que hi havia a la plaça de la Revolució ràpidament van esdevenir insuficients per abastir la vila de Gràcia. L'Ajuntament va negociar la construcció d'un nou mercat en els antics terrenys d'El Vapor Puigmartí, una fàbrica que s'havia incendiat l'any 1875. Finalment el van edificar promotors privats l'any 1892, i el van anomenar Abaceria Central –abaceria, en castellà, designa una adrogueria, botiga o parada on es venen articles de consum corrent–, que reforça el seu paper com a mercat central de Gràcia. Des del punt de vista arquitectònic, és un mercat fidel a l'estil de l'època: una nau central àmplia amb finestrals llargs situats a banda i banda, i dues naus laterals definides per una gran estructura metàl·lica.

SARRIÀ (1911)

Adreça: Passeig de la Reina Elisenda de Montcada, 8 Barri (districte): Sarrià (Sarrià - Sant Gervasi)
Construcció: 1911, Marcel·lià Coquillat, Arnald Calvet
Remodelació: 2007, G56 Àgata Vila
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

L'obertura del passeig de la Reina Elisenda fins a Pedralbes va transformar la fisonomia de l'antic nucli de Sarrià. La parròquia de Sant Vicenç va quedar separada de l'hort de la rectoria i va ser en aquest emplaçament on es va construir un mercat molt anhelat pels sarrianencs. Quan Sarrià es va annexonar a Barcelona l'any 1921, el mercat ja va passar a formar part de la xarxa municipal barcelonina. L'edifici segueix l'estil de l'època (estructura metàl·lica i façana ceràmica), però té la singularitat de tenir entrades a dos nivells diferents a causa del pendent del terreny on es troba.

SANTS (1913)

Adreça: Carrer de Sant Jordi, 6 Barri (districte): Sants (Sants-

Montjuïc)
Construcció: 1913, Pere Falqués i Urpí
Remodelació: 2013, PB2 Josep Llobet i Bach
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

Al segle XIX, l'antic municipi de Sants concentrava les parades de mercat prop del nucli històric de Santa Maria, al carrer del Sant Crist. Amb el creixement de la vila es van traslladar a l'actual plaça d'Osca, coneguda durant molt de temps com a plaça del Mercat. Amb l'annexió de Sants a Barcelona es va construir un gran mercat cobert als terrenys anomenats de l'hort nou, motiu pel qual el mercat es va anomenar popularment Mercat Nou, com ens recorda avui una parada de metro. L'edifici s'organitza a partir de tres naus amb cobertes de dues vessants i tancaments d'obra vista que segueixen una rica composició.

SANT ANDREU (1914)

Adreça: Plaça del Mercadal, 41
Barri (districte): Sant Andreu (Sant Andreu)
Construcció: 1914, Jacint Boada i Batllori
Reformes puntuals: Dècada del 1990
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

A mitjan segle XIX, a la vila de Sant Andreu es va construir la Plaça del Mercadal, una plaça porticada destinada a concentrar en un mateix espai els paradistes ambulants. Després de l'annexió de Sant Andreu a Barcelona, l'any 1906, es va construir i inaugurar una coberta metàl·lica per donar aixopluc als venedors que ocupaven el centre de la plaça. Una mica més tard, l'any 1914, la coberta va ser remodelada, s'hi van fer tancaments i es van millorar les condicions de venda. En comparació amb altres mercats de la mateixa època, es tracta d'un mercat petit però formalment excepcional per la plaça porticada que l'envolta.

GALVANY (1927)

Adreça: Carrer de Santaló, 65
Barri (districte): Sant Gervasi - Galvany (Sarrià - Sant Gervasi)
Construcció: 1927, Pere Falqués i Urpí, Antoni de Falguera
Reformes puntuals: Dècada del 1990
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

Sant Gervasi de Cassoles havia estat un petit poble de masies disseminades. Entre aquestes masies hi havia Can Galvany. Arran del creixement de la veïna Barcelona, Josep Castelló i Galvany va decidir urbanitzar part dels seus terrenys agrícoles. Amb l'annexió de Sant Gervasi a la gran ciutat, una de les parcel·les de l'antic Camp d'en Galvany va esdevenir l'emplaçament del mercat del nou barri homònim. L'edifici té forma de creu grega i una gran cúpula central de forma octogonal que destaca per la seva altura.

NINOT (1933)

Adreça: C. de Mallorca, 133-157
Barri (districte): Esquerra de l'Eixample (l'Eixample)
Construcció: 1933, Antoni de Falguera, Joaquim Vilaseca
Remodelació: 2015, Josep Lluís Mateo MAP Arquitectes
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de ferro i obra de fàbrica

Va ser inaugurat el 1893 com a mercat a l'aire lliure pertanyent al municipi de les Corts. S'anomenava El Porvenir, tot i que ràpidament se'l va conèixer com a Mercat del Ninot, per un antic mascaró de proa que representava la figura d'un nen que una coneguda bodega de la zona mostrava com a reclam publicitari. Amb la construcció de l'edifici, el 1933 es va oficialitzar el nom d'El Ninot, tot i que durant l'etapa franquista va tornar a ser substituït pel nom original. La recent remodelació ha retornat l'esplendor a l'edifici, format per un cos central i tres cossos a cada costat de dimensions menors.

MERCATS DE FORMIGÓ

Mitjan segle XX Gran onada migratòria

La implementació d'una xarxa de mercats públics a Barcelona no va ser un cas aïllat. Diverses ciutats europees també van desenvolupar la seva pròpia xarxa de mercats municipals, però, a diferència de la de Barcelona, van començar a entrar en un procés de decadència abans d'arribar a mitjan segle XX. En molts casos, les antigues estructures es van enderrocar o remodelar per donar-hi nous usos. Barcelona, en canvi, els va mantenir en actiu i, a més, durant el franquisme en va doblar el nombre. Entre la dècada del 1950 i la del 1970, l'arribada massiva d'immigrants va fer augmentar la població de la ciutat en unes 500.000 persones, fins a arribar

als 1.750.000 habitants. Aquest fort creixement demogràfic va provocar la ràpida construcció de nous barris residencials, molts d'aquests abastits per nous mercats. En general, aquests nous edificis van ser més modestos en dimensions que els mercats construïts al segle XIX i, en lloc d'estructures metàl·liques, van utilitzar el formigó armat.

HORTA (1951)

Adreça: Carrer del Tajo, 75
Barri (districte): Horta (Horta-Guinardó)
Construcció: 1951, Ramon Térmens i Mauri
Reformes puntuals: Dècades del 1980 i 1990
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

Tot i que el mercat cobert d'Horta es va construir l'any 1951, la seva història ve de més enrere. Quan Horta era un municipi independent, el mercat es va centralitzar a la plaça del Progrés, que després es va dir plaça del Mercat i que actualment coneixem com a plaça d'Eivissa. Amb el temps l'espai va esdevenir insuficient i finalment se li va trobar una ubicació nova i definitiva, a pocs metres de l'antic emplaçament.

VALLVIDRERA (1953)

Adreça: Carrer dels Reis Catòlics, 2
Barri (districte): Vallvidrera (Sarrià - Sant Gervasi)
Construcció: 1953, Bonaventura Bassegoda i Musté, Adolf Florensa
Tancament: 2009
Arquitectura: Edifici adossat, estructura de formigó

Va ser construït per donar servei a un nucli de població en creixement: Vallvidrera havia deixat de ser territori de masovers i estiuiejants, i havia esdevingut un barri més de la ciutat, si bé mancat d'equipaments municipals. Es va tancar l'abril del 2009 i es preveu que l'edifici esdevingui un espai cultural i polivalent per al veïnat.

GUINARDÓ (1953)

Adreça del nou edifici: Carrer de Teodor Llorente, 10
Barri (districte): Guinardó (Horta-Guinardó)
Construcció: 1953, Bonaventura Bassegoda i Musté
Remodelació i construcció del nou edifici: 2015, Lluís

Cantallops, Albert Valero, Marta Bayona i Marta Vicente
Arquitectura: Edifici adossat, estructura de formigó

Des del començament del segle XX el veïnat del Guinardó demanava un mercat per al barri. L'Ajuntament va comprar els terrenys el 1931, però el projecte es va aturar i durant molts anys en aquell espai es van instal·lar les parades a l'aire lliure. L'edifici, que es va construir l'any 1953, recentment ha estat objecte d'una transformació profunda en el marc d'un projecte de reforma urbanística que ha integrat en un mateix espai diversos equipaments. Actualment, el conjunt inclou una nova zona de parades i un supermercat, un centre d'atenció primària (CAP), una residència per a gent gran i un casal de joves.

ESTRELLA (1957)

Adreça: Carrer de Pi i Margall, 73
Barri (districte): Camp d'en Grassot i Gràcia Nova (Gràcia)
Construcció: 1957
Reformes puntuals: Dècades del 1980 i 1990
Arquitectura: Edifici adossat, estructura de formigó

Va néixer com a iniciativa d'alguns veïns per donar servei a la població establerta a al Camp del Grassot i Gràcia Nova. Tot i alguns entrebancs burocràtics, va passar a formar part de la xarxa de mercats municipals i es va inaugurar amb el nom de Nuestra Señora de la Estrella. Va ser un dels mercats que va començar el gran augment de nous mercats de formigó dels anys seixanta i setanta de la ciutat.

TRES TORRES (1958)

Adreça: Carrer dels Vergós, 2
Barri (districte): Les Tres Torres (Sarrià - Sant Gervasi)
Construcció: 1958, Joan Baptista Subirana
Reformes puntuals: dècada del 1990
Arquitectura: Edifici adossat, estructura de formigó

Allò que havia estat una zona perifèrica i d'estiuig a Sant Gervasi, on tres veïns de Sants havien construït tres torres que havien donat nom al lloc, va acabar sent un barri residencial benestant que també necessitava un punt d'abastiment d'alimentació. Curiosament, el solar que es va triar per ubicar-lo, des de l'any 1940 havia estat un plató cinematogràfic.

MONTSERRAT (1960)

Adreça: Via Favència, 241
Barri (districte): Les Roquetes (Nou Barris)
Construcció: 1960, Estudi AGR (Josep Anglada, Daniel Gelabert, Josep Ribas)
Reformes puntuals: dècada del 1990
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

Situat a les Roquetes, el mercat abastia un barri que havia nascut i creixia ràpidament amb l'arribada de nous habitants d'arreu de la península. De la mateixa manera que altres mercats construïts sota el Govern municipal de l'alcalde Josep Maria de Porcioles, va ser batejat amb el nom d'una Mare de Déu, en aquest cas, la de Montserrat. És un edifici aïllat, de planta rectangular, amb la superfície comercial organitzada en tres nivells.

BON PASTOR (1960)

Adreça: Carrer de Sant Adrià, 168
Barri (districte): Bon Pastor (Sant Andreu)
Construcció: 1960, Enric Piqué Marco, Antoni Canyelles i Torrent Enderroc: 2009
Nou mercat (inici): 2017, AA25 Arquitectura & Instal·lacions
Arquitectura (edifici antic): Edifici aïllat, estructura de formigó

El mercat es va construir just al costat del polígon de les Cases Barates. Donava servei a la població obrera i humil instal·lada en aquests terrenys, força aïllats tant de Sant Andreu com de Santa Coloma de Gramenet. L'any 2009 va ser enderrocat i les parades es van traslladar a un cobert provisional, en espera de l'obertura del nou mercat que tot just ha començat a construir-se.

LES CORTS (1961)

Adreça: Travessera de les Corts, 215
Barri (districte): Les Corts (les Corts)
Construcció: 1961
Reformes puntuals: 1993
Remodelació: 2007, G56
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó
El mercat estava situat en una antiga zona de camps que vivia un moment de gran transformació urbanística. A tocar del nucli antic de Les Corts, es va batejar amb el nom del barri al qual havia d'abastir. L'edifici conserva pocs rastres de com havia estat inicialment, ja que l'aspecte actual es deu fonamentalment a les

remodelacions del 2007. Ara és un mercat molt més obert a la llum natural i més ben connectat amb l'entorn.

MERCÈ (1961)

Adreça: Passeig de Fabra i Puig, 270-272
Barri (districte): Turó de la Peira (Nou Barris)
Construcció: 1961, Estudi AGR (Josep Anglada, Daniel Gelabert, Josep Ribas)
Reformes puntuals: Dècada del 1990
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

Va ser construït just al costat del nucli històric que envolta Santa Eulàlia de Vilapicina, quan la majoria de cases baixes havien estat substituïdes pels grans blocs de pisos, i per tant, la població s'havia multiplicat. Com el de l'Estrella, el de Montserrat i el de Núria, el nom del mercat ha perdut l'encapçalament inicial de Virgen de. El projecte segueix les característiques habituals de molts mercats de l'època, amb estructura de formigó i tancament d'obra vista.

GUINEUETA (1965)

Adreça: Passeig de Valldaura, 186-190
Barri (districte): La Guineueta (Nou Barris)
Construcció: 1965, Estudi AGR (Josep Anglada, Daniel Gelabert, Josep Ribas)
Remodelació: 2013, Daniel Mòdol i Deltell
Descripció arquitectònica: Edifici aïllat, estructura de formigó

La majoria dels mercats de Nou Barris es van construir durant la dècada dels anys seixanta i tots tenen una estructura força senzilla. El de la Guineueta, ubicat en un espai central del districte, va ser pensat per cobrir les necessitats de la població arribada durant l'onada migratòria d'aquella època. Actualment llueix una aparença del tot renovada, que el fa més atractiu i el connecta millor amb l'entorn.

FELIP II (1966)

Adreça: Carrer de Felip II, 118
Barri (districte): La Sagrera (Sant Andreu)
Construcció: 1966, Estudi AGR (Josep Anglada, Daniel Gelabert, Josep Ribas)
Remodelació: 2001, Valeri Consultors Associats

Arquitectura: Edifici adossat, estructura de formigó

A diferència de la majoria de mercats de Barcelona, aquest pren el nom del carrer on es troba i no del barri al qual abasteix. És el mercat del barri del Congrés i els Indians, una zona que havia estat eminentment rural fins que s'hi van instal·lar alguns indians en tornar d'Amèrica. La seva urbanització definitiva va arribar amb motiu del Congrés Eucarístic del 1952. El més destacat de l'edifici són, d'una banda, la façana de plafons de formigó amb relleus i, de l'altra, les originals lluernes que el coronen.

NÚRIA (1966)

Adreça: Avinguda dels Rasos de Peguera, 186
Barri (districte): Ciutat Meridiana (Nou Barris)
Construcció: 1966, Fernando Bendala, Samuel Mañá
Reformes puntuals: Dècada del 1990
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

Poc temps després de la construcció de Ciutat Meridiana a la perifèria de Barcelona, es van projectar dos mercats per al barri. El primer, inicialment batejat com Virgen de Nuria, és el més singular de tots dos: construït dalt d'un turó a partir d'una planta en forma dodecagonal, aprofita la topografia per crear dues plantes amb accessos a diferent nivell. A la planta superior hi ha les parades i a la planta inferior se situen les funcions auxiliars: zona de càrrega i descàrrega, administració i bar amb terrassa.

SANT MARTÍ (1966)

Adreça: Carrer de Puigcerdà, 206
Barri (districte): La Verneda i la Pau (Sant Martí)
Construcció: 1966
Remodelació: 2014, Comas-Pont Arquitectes
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

A Sant Martí de Provençals no s'havia construït cap mercat des de finals del segle XIX, quan van ser edificats els mercats del Clot i del Poblenou. L'any 1966 l'antiga zona agrícola havia desaparegut i pràcticament tot el districte estava urbanitzat. Així, es va edificar el primer mercat prop del nucli històric de Sant Martí, que li va donar el nom, tot i que es troba a la Verneda. El 2014 se'n va inaugurar la remodelació, que millorava els accessos i les zones

de serveis, facilitava l'entrada de llum natural i renovava la façana.

SANT GERVASI (1968)

Adreça: Plaça de Joaquim Folguera, 6
Barri (districte): Sant Gervasi - la Bonanova (Sarrià - Sant Gervasi)
Construcció: 1968
Remodelació: 2013, Valeri Consultors Associats
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

L'antic mercat de Sant Gervasi de Cassoles, d'estructura metàl·lica i coberta amb lluernes en forma de dent de serra, va ser inaugurat l'any 1913 al costat de la casa consistorial. Durant el segle XX el barri va créixer molt i el mercat va quedar petit. Van decidir enderrocar-lo i el 1968 van obrir-ne un de nou, més gran i amb estructura de formigó, remodelat el 2013.

BESÒS (1968)

Adreça: C. de Jaume Huguet, 38
Barri (districte): El Besòs i el Maresme (Sant Martí)
Construcció: 1968
Reformes puntuals: Dècada del 1990
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

Es troba emplaçat en antics terrenys agrícoles, urbanitzats a la riba dreta del riu durant les dècades del 1950 i 1960 per donar resposta al déficit d'habitatges que hi havia a la ciutat. Tant el barri com el mercat van rebre el nom d'El Besòs. Amb tancaments d'obra vista i planta rectangular, el mercat és un edifici amb les característiques pròpies de les obres de l'època de l'alcalde Josep Maria de Porcioles.

CIUTAT MERIDIANA (1968)

Adreça: Carrer de Costabona, 4
Barri (districte): Ciutat Meridiana (Nou Barris)
Construcció: 1968
Remodelació: 2001, Valeri Consultors Associats
Arquitectura: Edifici aïllat, estructura de formigó

Situat a la part baixa del barri del mateix nom, abasteix la població que s'hi va instal·lar des de la dècada del 1960. L'edifici, de planta rectangular i estructura de formigó, aprofita la topografia de la zona i té un accés propi per a la càrrega i descàrrega a la planta inferior i les parades just a sobre. L'any 2001 va ser reformat i modernitzat.

EL CARMEL (1969)

Adreça: Carrer del Llobregós, 149
Barri (districte): El Carmel
(Horta-Guinardó)
Construcció: 1969
Remodelació: 2001
Arquitectura: Edifici adossat,
estructura de formigó

El barri del Carmel va rebre el nom del Santuari de la Mare de Déu del Mont Carmel que es va construir a finals del segle XIX com a ermita, quan el turó d'en Móra encara era eminentment rural. Amb les primeres onades d'immigració de la dècada del 1920 hi van començar a aparèixer les barraques, i més endavant, les cases d'autoconstrucció i els grans blocs d'habitatges. El mercat va obrir l'any 1969 i des d'aleshores s'hi han fet petites reformes puntuals i s'hi ha construït una central d'energia solar.

VALL D'HEBRON (1969)

Adreça: Passeig de la Vall d'Hebron, 130-134
Barri (districte): La Teixonera
(Horta-Guinardó)
Construcció: 1969
Reformes puntuals: Dècada del 1990
Remodelació (prevista): BAAS
Jordi Badia
Arquitectura: Edifici aïllat,
estructura de formigó.

Aquest mercat es troba situat a tocar de la ronda de Dalt, en una posició intersticial poc còmoda, entre els barris de Sant Genís dels Agudells, la Teixonera i la Vall d'Hebron, i pren el nom del darrer. No obstant això, ara comença una reforma que pretén, entre altres aspectes, millorar l'accessibilitat de l'entorn perquè el mercat esdevingui un punt neuràlgic que relligui el sector.

LESSEPS (1974)

Adreça: Carrer de Verdi, 200-210
Barri (districte): La Salut (Gràcia)
Construcció: 1974
Remodelació: 1999
Arquitectura: Edifici adossat,
estructura de formigó

Va néixer com a fruit de la transformació de la travessera de Dalt i el seu voltant. Abasteix el barri de la Salut, a mig camí entre la plaça de Lesseps, de la qual pren el nom, i el Park Güell. Aquest barri es va començar a desenvolupar a l'entorn de la capella de la Mare de Déu de la Salut, construïda l'any 1864, quan tota aquesta zona era eminentment rural.

PROVENÇALS (1974)

Adreça: Carrer de Menorca, 13-19
Barri (districte): Sant Martí
Construcció: 1974
Remodelació: 2013, G56 Mur-
Garganté Arquitectes Associats
Arquitectura: Edifici aïllat,
estructura de formigó

Al llarg del segle XX Sant Martí de Provençals va veure com els seus camps de conreu i les masies desapareixien i esdevenia una de les zones més densament poblades de Barcelona. A partir del 1960 s'hi va organitzar un mercat a l'aire lliure, i posteriorment, en el mateix espai es va construir un mercat, a tocar de l'església de Sant Martí. El mercat va adoptar el topònim medieval de la zona.

TRINITAT (1977)

Adreça: Carrer de la Pedrosa, 21
Barri (districte): La Trinitat Nova
(Nou Barris)
Construcció: 1977
Remodelació: 2003, JG
Asociados
Arquitectura: Edifici aïllat,
estructura de formigó

El barri de la Trinitat Nova es troba situat en una zona on, fins mitjan segle XX, hi havia només alguna masia i vinyes a la part alta. El mercat, l'últim dels que es van concebre durant la dictadura, es va construir per donar servei a un barri edificat a partir de la dècada del 1950 sense serveis públics i envoltat de grans infraestructures metropolitanes.

MERCATS D'ESTRUCTURES DIVERSES I GRANS REMODELACIONS

Inici del segle XXI Internacionalització de la ciutat

Amb la recuperació de la democràcia, l'Ajuntament va apostar per potenciar i modernitzar la xarxa de mercats. Aquests es van començar a valorar tant patrimonialment com per l'intercanvi comercial que generaven i les relacions humanes que activaven. Alhora, es van considerar clau per la vertebració territorial que exercien. A més, el petit comerç propi dels mercats també generava més ocupació i d'una qualitat més gran que no pas les grans superfícies. Així, el 1991 es va crear l'Institut Municipal de Mercats de Barcelona (IMMB) amb l'objectiu de recuperar els mercats i convertir-los en equipaments comercials

moderns. Des d'aleshores, més de la meitat dels mercats s'han renovat completament, fet que normalment implica la rehabilitació de l'estructura original, la modernització de les infraestructures (parades i serveis logístics) i la promoció de nous serveis (supermercats, compra en línia, lliurament a domicili, aparcament per a clients, Wi-Fi, etcètera).

CANYELLES (1987)

Adreça: Carrer d'Antonio
Machado, 10
Barri (districte): Canyelles (Nou Barris)
Construcció: 1987, Albert de Pablo
Remodelació: Dècada de 2000
Arquitectura: Edifici aïllat,
estructura metàl·lica

Canyelles va ser l'últim polígon d'habitatges construït a Nou Barris durant el franquisme i el seu mercat va ser el primer que es va projectar amb la recuperació de la democràcia. Es va seguir amb el costum de batejar els mercats amb el nom del barri al qual dona servei i ja es va plantejar segons els criteris actuals de combinar mercat, autoservei i aparcament. El disseny de la coberta, d'estructura metàl·lica, pretenia continuar la tradició dels mercats tradicionals amb un estil actualitzat.

SAGRADA FAMÍLIA (1993)

Adreça: Carrer de Padilla, 255
Barri (districte): La Sagrada Família (l'Eixample)
Construcció: 1993
Remodelació: 2007
Arquitectura: Edifici adossat,
estructura de formigó

El mercat del barri de la Sagrada Família es va construir l'any 1944 a l'antic solar de l'empresa General Motors. En un primer moment hi van instal·lar el mercat a l'aire lliure que es venia organitzant prop d'allí. L'edifici actual, inaugurat el 1993 i remodelat completament el 2007, inclou, a més del mercat, una biblioteca pública i un centre cívic.

LA MARINA (2003)

Adreça: Passeig de la Zona Franca, 178
Barri (districte): La Marina de Port (Sants-Montjuïc)
Construcció: 2003, Albert de Pineda i Álvarez
Arquitectura: Edifici aïllat,
estructura metàl·lica

El barri de la Marina està situat darrere de la muntanya de Montjuïc, en una zona que a partir del segle XIX es va anar industrialitzant. El mercat es va inaugurar l'any 1973 com a mercat del port, però el 2003 va canviar d'emplaçament i de nom amb l'objectiu de dinamitzar el barri. El nou mercat se situa a un nivell soterrat, sota una plaça, i té un gran pati d'accés a cada banda.

FORT PIENC (2003)

Adreça: Plaça del Fort Pienc, 3
Barri (districte): El Fort Pienc (l'Eixample)
Construcció: 2003, Josep Antoni Llinàs
Arquitectura: Edifici adossat,
estructura de formigó

Entre els anys 1999 i 2006 a l'illa del Fort Pienc es van inaugurar els principals equipaments del barri: el centre cívic, el mercat, la biblioteca, la llar d'infants, l'escola i les residències de gent gran i d'estudiants. Tots aquests equipaments formen part d'un sol conjunt arquitectònic on les diferents parts se superposen en formes complexes davant de la plaça del mateix nom. Aquest petit barri va néixer a partir de la construcció de l'eixample de Cerdà a la zona que, abans del seu enderroc l'any 1868, havia ocupat l'antic Fort Pius.

ENCANTS - FIRA DE BELLCAIRE (2013)

Adreça: C. de los Castillejos, 158
Barri (districte): El Fort Pienc (l'Eixample)
Construcció: 2003, B720
Arquitectes (Fermín Vázquez)
Arquitectura: Edifici aïllat,
estructura metàl·lica

Probablement l'origen del Mercat dels Encants es troba en els encants públics o subhastes de béns privats que se celebraven a l'època medieval. Al llarg dels anys va anar canviant d'ubicació i, ja com a mercat d'objectes usats, es va fusionar amb la Fira de Bellcaire. Des de finals del s. XIX es van establir als voltants del Mercat de Sant Antoni, i l'any 1928 es van traslladar a la plaça de les Glòries Catalanes. L'any 2013 s'hi va inaugurar un nou edifici, el qual, sota la gran coberta que l'aixopluga i el reflecteix, pretén mantenir la sensació de comerç a l'aire lliure que sempre l'havia caracteritzat.

LÍNIA DEL TEMPS

- 1815** Batalla de Waterloo i caiguda de Napoleó
- 1818** Barcelona té una població de 83.000 habitants
- 1830** La llibertat guiant el poble, Eugène Delacroix. Neix el Romanticisme
- 1833** Oda a la pàtria, Bonaventura Carles Aribau. Neix la Renaixença
- 1839** Louis Daguerre fa públic el seu procés per a l'obtenció de fotografies: el daguerrotip
- L'astrònom alemany Johann Heinrich von Mädler inventa la paraula "fotografia"
- Es fa la primera fotografia a Barcelona, concretament al Pla de Palau
- 1850** Barcelona té una població de 187.000 habitants
- 1851** La Gran Exposició de Londres. Crystal Palace, Joseph Paxton: un gran referent de la nova arquitectura de ferro i vidre
- 1854** Enderroc de les muralles de Barcelona
- 1857** Barcelona té una població de 235.060 habitants
- 1859** Aprovació del projecte d'Eixample de Barcelona d'Idelfons Cerdà
- 1874** Impressió, sol naixent, Claude Monet. Neix l'Impressionisme
- 1878** Article "En busca d'una arquitectura nacional", Lluís Domènech i Montaner. Inici de l'arquitectura modernista
- 1882** Inici de la construcció de la Sagrada Família, Antoni Gaudí
- 1888** Exposició Universal de Barcelona, on hi havia hagut la Ciutadella Militar
- 1889** Exposició Universal de París. Torre Eiffel, Alexandre Gustave Eiffel
- 1893** Primera construcció de formigó armat a Catalunya
- 1895** Els germans Lumière inventen el cinematògraf i fan el primer curtmetratge
- 1897** Annexió d'antics municipis del pla de Barcelona a la ciutat
- 1901** Barcelona té una població de 537.354 habitants
- 1904** Annexió d'Horta al terme municipal de Barcelona
- 1906** Construcció de la Casa Batlló, Antoni Gaudí
- 1909** Setmana Tràgica
- 1910** Barcelona té una població de 587.411 habitants
- 1912** Construcció de la Casa Milà (La Pedrera), Antoni Gaudí
- 1914** Barcelona té registrades 1.200 barraques
- 1919** Monument a la Tercera Internacional, Vladimir Tatlin. Neix el constructivisme a Rússia
- Walter Gropius funda la Bauhaus (1919-1933) a Alemanya, escola d'art i arquitectura d'avanguardia
- 1920** Barcelona té una població de 721.869 habitants
- 1921** Annexió de Sarrià al terme municipal de Barcelona
- 1922** El cens oficial registra fins a 6.000 barraques a diferents nuclis de la ciutat
- 1924** S'inaugura la primera línia de metro de Barcelona (actual L3)
- 1925** Nou edifici de la Bauhaus de Dessau, Walter Gropius
- 1926** Le Corbusier presenta "Cinc punts d'una nova arquitectura"
- 1928** Es funda el CIAM (Congrés Internacional d'Arquitectura Moderna)
- 1929** Exposició Internacional de Barcelona i urbanització de Montjuïc
- Neix el GATCPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans pel Progrés de l'Arquitectura Contemporània)
- 1930** Barcelona té una població de 1.005.565 habitants
- 1931** Inici de la Segona República Espanyola
- 1936** Inici de la Guerra Civil Espanyola
- 1939** Inici de la Segona Guerra Mundial
- Fi de la Guerra Civil Espanyola i caiguda de la República
- Inici de la dictadura franquista
- 1940** Barcelona té una població de 1.081.175 habitants
- 1941** Exili de l'arquitecte Josep Lluís Sert als Estats Units
- 1945** Fi de la Segona Guerra Mundial
- 1950** Barcelona té una població de 1.280.179 habitants
- 1955** S'arriba al moment més àlgid del barraquisme (unes 20.000 barraques a Barcelona)
- 1956** "Heartbreak Hotel", Elvis Presley. Màxim exponent del Rock and roll
- Comencen les emissions de Televisió Espanyola
- 1958** Aprovació del Pla d'Urgència Social de Barcelona per eradicar el barraquisme
- 1960** Barcelona té una població de 1.557.863 habitants
- 1961** Construcció del Mur de Berlín
- Jane Jacobs publica Vida i mort de les grans ciutats americanes
- 1963** Please, please me, primer disc dels Beatles
- 1964** Primeres emissions en català des de RTVE a Catalunya
- 1966** Fets de la Caputxinada
- 1968** Esdeveniments del Maig del 68 a París
- 1969** Arribada de l'home a la Lluna
- 1971** Obre Mercabarna a la Zona Franca
- 1975** Mort de Franco, final de la dictadura i inici de la transició cap a la democràcia
- 1977** S'obre el Centre Georges Pompidou de París, Renzo Piano i Richard Rogers
- 1978** Aprovació de la Constitució Espanyola
- 1979** Es comercialitza el primer telèfon mòbil de mà al Japó
- Aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya
- Barcelona té una població de 1.906.998 habitants
- 1980** Creació de la Comissió Gestora per l'Eradicació del Barraquisme
- 1981** Barcelona té una població de 1.754.900 habitants
- 1986** S'aprova el PECAB (Pla especial de l'equipament comercial alimentari de Barcelona). Els mercats com a nodes principals
- 1989** Caiguda del mur de Berlín
- 1991** Es crea l'IMMB (Institut Municipal de Mercats de Barcelona)
- 1992** Jocs Olímpics de Barcelona. Gran transformació urbana
- 1995** Comença l'ús comercial de la xarxa d'internet
- 1997** S'obre el Museu Guggenheim de Bilbao
- 2004** Fòrum Universal de les Cultures de Barcelona. Transformació zona de Diagonal Mar
- 2010** Barcelona té una població de 1.619.337 habitants
- 2013** Obertura del Born Centre Cultural a l'antic edifici del Mercat del Born
- 2017** Exposició Fer Mercats, Fer Ciutat a El Born CCM

FER MERCATS, FER CIUTAT.

La xarxa de mercats de Barcelona, dibuixada

Producció: El Born Centre de Cultura i Memòria

Comissariat: El globus vermell

Disseny i realització: At Comunicació

Muntatge: Impacte Gran Format

Il·lustracions: Glòria Andrés, Dawson Bowers, Maria-Àngela Buil, Clara Diego, Marta Edo, Montse Fando, Adriana García, Guayente García, Jordi Garet, Laura Gómez, Sílvia Martínez, Magdalena Mozuraityte, Anna Muñoz, Sara Nemat, Natàlia Pastor, César Reyes, Gemma Rojas, Miguel Usandizaga, Marta Ventura, Joan Vitòria, Zhang Yimeng

Agraïments: Christine Estève, Ramon Graus, Manel Guàrdia, Pilar López Guallar, José Luis Oyón, Miguel Usandizaga, Editeur Mon Cher Watson, Institut Municipal de Mercats de Barcelona

L'exposició es fonamenta en el llibre "Barcelone, la ville des marchés", de Miguel Usandizaga, El globus vermell i Sergi Garriga Bosch, i incorpora part dels dibuixos d'aquesta publicació.